

EDITORIAL

Vzpouora proti „globalizovanému liberalismu“? Úvodem k Drulákově kritice „západního monoteismu“

A revolt against “globalised liberalism”? An introduction to Drulák’s critique of “Western monotheism”

VLADIMÍR NAXERA* & PETR BLÁHA**1

* Department of Politics and International Relations, Faculty of Arts, University of West Bohemia, Plzeň, Czech Republic

** Department of Political Science, Faculty of Arts, Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, Czech Republic

Abstract

When we talk about Czech political thought, we almost exclusively reflect the tradition of Western political philosophy, which has been a key source of inspiration for many years. In his new book *The Two-Principle World*, Petr Drulák opens up a completely new perspective and seeks inspiration in the Eastern tradition of thought. He offers starting points for this that are not burdened by the globalised liberalism and monotheism typical of the West. These are the main targets of Drulák’s critique and his main reasons to formulate a new direction in political thought. Such a fundamental attempt could not remain without a response from the relevant authors of Czech social sciences. The paper provides a basic framework for the polemic over Drulák’s book that was joined by experts in fields such as international relations, political philosophy, or political science.

Keywords

Monotheism, duality, liberalism, globalization, Christianity, Chinese philosophy, Central Europe

DOI: https://doi.org/10.24132/cejop_2022_4

How to cite: Naxera, V. and Bláha, P. 2022. “Vzpouora proti ‘globalizovanému liberalismu’? Úvodem k Drulákově kritice ‘západního monoteismu’.” *Central European Journal of Politics* 8 (2): 1–5. DOI: 10.24132/cejop_2022_4

¹ **Corresponding authors:** Vladimír Naxera, Department of Politics and International Relations, Faculty of Arts, University of West Bohemia, Jungmannova 1, 301 00 Plzeň, Czech Republic. E-mail: vnaxera@kap.zcu.cz. Petr Bláha, Department of Political Science, Faculty of Arts, Jan Evangelista Purkyně University, Pasteurova 3571/13, 400 96 Ústí nad Labem, Czech Republic. E-mail: petr.blaham@ujep.cz.

1. Úvodem

V posledních letech můžeme v českém prostředí zaznamenat vznik celé řady publikací věnujících se takovým otázkám, jako je „krize“ či „zánik civilizace“, případně alespoň nutnost „bránit civilizaci“ vůči nejrůznějším problematickým vlivům. Spojujícím prvkem řady těchto textů je mimo jiné odpor vůči „(dekadentnímu) Západu“, „globalizaci“ či „liberalismu“, často chápaným jako příčina civilizační zhouby. Řada těchto textů přitom vybízí k lokální či regionální obraně a stavění alternativ vůči těmto tendencím. Tento princip je ovšem dobře patrný mimo jiné v kulturních válkách, které již před nějakou dobou zasáhly prostor střední Evropy. Spory o kolektivní paměť, identitu a morálnítu v tomto prostoru protíná obecnější (meta)spor vedený o to, zda se dané politické společenství cítí být součástí Západu a je tak možné tyto spory interpretovat v liniích „národně-konzervativní lokální/regiónální“ obrany vůči „globálním“ tlakům „liberálního Západu“² (srov. Graf a Korolczuk 2021).

Příkladem knih, které se v mnoha ohledech tváří jako vědecké texty, ale fakticky jsou spíše politickým manifestem autora, mohou být některé z „civilizačních“ knih Miroslava Bárty a Martina Kováře (např. Bárta et al. 2015) nebo nejnovější megalomanský (ve smyslu rozsahu i tematického záběru) text Iva Budila (2022). Bárta a Kovář ve svých textech (srov. také Císař 2016) poukazují na příčiny úpadku současné společnosti či rovnou civilizace, kterými jsou věci jako stavění „současných pyramid“ v podobě sociálního státu, snížení výdajů na obranu, úpadek vzdělanosti nebo sebeklam politické korektnosti (které jsou všechny asociovány s „liberálním Západem“); obratem nabízejí řešení stojící na re-militarizaci společnosti, které je fakticky autoritářské. Autoři totiž považují instituce (s výjimkou armády) za příčinu blížícího se kolapsu. Řešení úpadku éry globalizace a liberalismu nabízí i Budil, dle kterého by měla střední Evropa opustit západní orientaci a zařadit se do „eurasijského společenství plně svrchovaných států, jejichž spolupráce probíhá na základě harmonie zájmů, nikoli uplatňování nadvlády“.

Dodejme, že fenomén krize a úpadku civilizace není ničím novým. Toto téma je ve své podstatě bazálním tématem sociálních u humanitních věd. Počínaje Platónem, přes Hobbese až politickou filozofii 20. století, tak silně ovlivněnou otřesy druhé světové války. Červenou nití celého vývoje evropského myšlení je tak krize, která se navrácí v různých obměnách.

V kontextu výše zmíněných tendencí lze vnímat i novou knihu Petra Druláka *Podvojný svět* (Drulák 2022b), byť její charakter je poněkud jiný (viz níže). Tato kniha v určitém ohledu připomíná některé jiné autorovi texty – a to jak v otázce formy (jde například o ohromnou tematickou šíři a ambici; srov. např. Drulák 2012) tak obsahu (zde jde např. o odmítnutí liberalismu; srov. např. Drulák et al. 2021). I s ohledem na to, nakolik

² Tyto tendence nejsou nepodobné řadě proudů ruského politického myšlení a jsou patrné mimo jiné v díle Alexandra Dugina (srov. např. Naxera 2018).

provokativním textem *Podvojný svět* je, jsme se rozhodli věnovat mu celé číslo *Central European Journal of Politics*.

2. Podvojný svět

Podvojný svět je kniha interdisciplinární a prostupující množstvím témat. Je v mnoha ohledech mimořádně inspirativní a oproti úvodem zmíněným textům domácí produkce též nesrovnatelně intelektuálně podnětější (byť s nimi sdílí některé body, především moment „krize“ a negativní postoj vůči globalizaci a liberalismu), zároveň nadmíru ambiciózní, jelikož Drulákovi fakticky nejde o nic menšího než o konstrukci komplexní sociální teorie. Zde můžeme spatřovat zajímavý moment určité renesance přístupu v sociálních vědách, kde se zdálo, že snahy o velké teorie odešly spolu s dominancí strukturálního funkcionalismu. Nicméně i v českém prostředí jsme se mohli setkat s obdobnými snahami již dříve, zejména v podobě ambiciózního, leč nikdy ne zcela doceněného, konceptu skladebné filozofie J. L. Fischera (např. Fischer 2005).

Drulákova vize by měla nabídnout střední Evropě (kterou Drulák chápe jako kontextuálně proměnlivý region poněkud jednostranně konstruovaný jako národně-konzervativní protiváha liberálnímu universalismu) možnosti (v podobě nového politického uspořádání) vymanění se ze současné krize „globalizovaného liberalismu“, v němž se „*rozevírá propast mezi elitou a lidem. Elita se dnes pokouší zachránit – technokracií, privatizací, soudcokracií i mediální propagandou*“ (Drulák 2022b: 13).³

Drulákem nabízená dualistická perspektiva má být alternativou vůči soudobému západnímu monoteismu, který má dle Druláka apriorně totalitní nároky (srov. Drulák 2022a), i když mu neupírá též pozitivní historické role, a který „*svého Boha už neuctívá modlitbami v kostelích. Současný globalizovaný liberalismus zaměnil Boha za trh a lidstvo, uctívá ho nákupy, humanitárními válkami a demonstracemi*“ (Drulák 2022b: 9). Jak křesťanství, tak moderní ideologie liberalismu, konzervatismu a socialismu jsou v tomto ohledu postavené na monoteistickém principu jednoho Boha či jedné pravdy.

V místy poněkud esencialisticky či primordialisticky pojímané evropské kolektivní paměti hledá Drulák možnosti uplatnění podvojného myšlení rozpracovaného především čínskou filosofií. V tomto ohledu nechápe Drulák dualismus ve smyslu protikladů, ale jako navzájem se zahrnující elementy společně vytvářející svět. Touto optikou pak v knize nahlíží evropské a české dějiny.

³ Zde je možné podotknout, že obdobné konstrukce problematické mediální, justiční či jiné elity bývají poměrně časté u nejrůznějších autorů. Např.: „*Stát vedený progresivistickými elitami, a to nejen v politice, ale i v soudnictví, na univerzitách, v médiích, však tlačí na pilu, a to stále víc. [...] Změna je v tom, že tato „práva“ jsou stále častěji formulována jako povinnosti, které má a musí veřejná moc vymáhat – aby odstranila nerovnosti a vy-budovala „new brave world“. [...] Konzervativci zde stojí před úkolem, kterým je bez jakéhokoli patosu záchrana civilizace. Proti tomu může být brzy otázka, jestli povede naši vládu estébák či jestli zneužívá politickou moc pro vlastní obohacení, jen drobnou lapálií a kuriozitou do historických kvízů*“ (Balík 2017).

3. Struktura diskuzního fóra

Předkládané číslo *Central European Journal of Politics* je monotematickým diskuzním fórem věnovaným Drulákově knize. Součástí čísla jsou kromě tohoto úvodu tři polemické texty (Baroš 2022; Karmazin 2022; Slačálek 2022) zakončené odpovědí a reakcí Petra Druláka (2022a) na jednotlivé články. Diskuzní příspěvky mají fakticky za jedno v tom, že Drulákov text je v mnoha ohledech podnětný a ambiciózní, zároveň ale v některých ohledech problematický. Tato problematičnost často vychází z komplexnosti a širokého tematického záběru knihy. Právě šíře projednávaných témat nahlížených interdisciplinární optikou (což je rovina, které si je sám Drulák vědom; srov. Drulák 2022a) vede autory jednotlivých příspěvků k určitým pochybnostem a nesouhlasu s mnohými tezemi, které jsou v knize navíc často prezentovány schematicky.

Jiří Baroš ve svém příspěvku (2022) na základě výchozí aristotelsko-tomistické tradice rozporuje již základní schéma Drulákovy knihy, které proti sobě staví (problematický) monoteistický mýtus jediné pravdy a (lepší) polyteistický mýtus propojené podvojnosti. Mnohé argumenty obsažené v Drulákově knize považuje za nedotažené, ba spekulativní. I když nemohou křesťanští autoři přijmout Drulákov zjednodušený kontrast mezi monoteismem a polyteismem, Baroš argumentuje, že by křesťanské myšlení mohlo být pro Druláka v některých svých vlivných představitelích daleko větším spojencem, než si (podle knihy *Podvojný svět*) uvědomuje.

Jedním ze zdrojů, které Petr Drulák používá pro rozpracování vize podvojného (ne-monoteistického) světa, je i *Knih proměn* patřící mezi důležité zdroje čínské filosofie. Aleš Karmazin ve svém textu (2022) promýšlí, jaké politicko-filosofické implikace může *Knih proměn* mít a jak je lze číst ve vztahu k Drulákově práci. Podvojných světů může existovat široká škála, což ukazují mimo jiné i různé interpretace tradiční čínské filosofie. Autor diskuzního příspěvku argumentuje, že Drulákov zohlednění odlišností a plurality v rámci jeho podvojného světa je reálně limitované a spíše stabilizuje odlišnosti do předem očekávatelných kategorií a hranic.

Ondřej Slačálek ve svém textu (2022) nejprve identifikuje tři hlavní formální problémy diskutované knihy (ohromnou tematickou ambici, rozpor obsahu a formy a vysokou míru schematismu a esencialismu), které následně provazuje s nejspornějšími momenty Drulákovy díla. Postupně v šesti sekcích představuje kritické připomínky k autorově pojetí monoteismu a polyteismu, k jeho konceptu propojené podvojnosti, k jeho pojetí střední Evropy a jeho analýze Česka. V předposlední sekci se Slačálek pokouší vyrovnat s Drulákovým návrhem „demokracie bez adjektiv“ a polemickou úvahu zakončuje otázkou, jak myšlení Petra Druláka klasifikovat v termínech standardních politických ideologií.

Petr Drulák se ve své závěrečné reakci (2022a) vypořádává s kritickými komentáři, které byly v jednotlivých textech učiněny z pozic (Drulákovými slovy) katolicismu, orientalismu a liberálního progresivismu.

Drulákova kniha *Podvojný svět* je jistě počinem, který zasluhuje pozornost a určitě vyvolá řadu polemik a kontroverzí. I proto jsme se rozhodli využít tohoto formátu fóra nad knihou, který není až tak využíván. Doufáme, že podobně laděných diskuzních, polemických a kritických fór nad inspirativními či provokativními knihami bude v českých časopisech vznikat v příštích letech více.

Seznam zdrojů

- Balík, S. 2017. "Editorial." *Kontexty* 5/2017. Dostupné na: <https://casopiskontexty.cz/cisla/5-2017/>
- Baroš, J. 2022. "Křesťanský monoteismus a jednota respektující různost." *Central European Journal of Politics* 8 (2): 6–15. https://doi.org/10.24132/cejop_2022_5
- Bárta, M., Kovář, M. a Foltýn, O. (eds.). 2015. *Povaha změny: Bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad.
- Budil, I. T. 2022. *Globální dějiny a postliberální společnost: Budoucnost západní civilizace*. Praha: Triton.
- Císař, O. 2016. "Kolapsy z jedné i druhé kapsy." Dostupné na: https://www.academia.edu/30717196/Kolapsy_z_jedn%C3%A9_i_druh%C3%A9_kapsy
- Drulák, P. 2012. *Politika nezájmu*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Drulák, P. 2022a. "Obrana podvojnosti." *Central European Journal of Politics* 8 (2): 42–50. DOI: 10.24132/cejop_2022_8
- Drulák, P. 2022b. *Podvojný svět*. Praha: Academia.
- Drulák, P., Keller, J., Stropnický, M. a Švihlíková, I. (eds.). 2021. *Budoucnost levice bez liberalismu*. Praha: Masarykova demokratická akademie.
- Fischer, J. L. 2005. *Krise demokracie*. Praha: Karolinum.
- Graff, A. a Korolczuk, E. 2021. *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge.
- Karmazin, A. 2022. "Různé tváře podvojnosti: O hledání a definování rozdílností a plurality od tradičního čínského myšlení až po současnost." *Central European Journal of Politics* 8 (2): 16–27. https://doi.org/10.24132/cejop_2022_6
- Naxera, V. 2018. "The West, Globalisation and Pussy Riot: Portrayals of Russia and Eurasia's Enemies in the Work of Aleksandr G. Dugin." *Central European Journal of International and Security Studies* 12 (1): 119–141.
- Slačálek, O. 2022. "Megalomanské proroctví Petra Druláka." *Central European Journal of Politics* 8 (2): 28–41. https://doi.org/10.24132/cejop_2022_7